

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep
0032 OSLO

Dato: 07.12.2021

Vår ref: 21/04191-1 sp259

Deres ref:

Høringsvar fra Kirkerådet til «Forslag til ny opplæringslov og endringer i friskolelova»

Kirkerådet takker for tilsendt høring om «Forslag til ny opplæringslov og endringer i friskolelova» og vil i de følgende kommentere deler av forslaget til ny opplæringslov.

§ 14 Innledende merknader

Departementet har, i motsetning til opplæringslovutvalget, videreført at fritak fra aktiviteter (§ 14-6) og opplæringen om livssyn (§ 14-7) skal behandles i to ulike bestemmelser og ikke samles i én bestemmelse. Det tydeliggjør at fritak gjelder hele skolens opplæring, og ikke bare opplæringen i KRLE. Kirkerådet støtter dette.

Begrepet livssyn brukes i §§ 14-6 og 14-7 på til dels motsigende måter. I overskriften til kapittel 14 og i overskriften til § 14-6 benyttes «livssyn» som overordnet kategori som favner både religiøse og ikke-religiøse livssyn. I § 14-7, i både overskrift og resten av paragrafen, skilles det mellom kristendom, andre religioner og livssyn. Kirkerådet anbefaler at begrepene brukes konsekvent i loven for å minimere risikoen for uklarheter. Kirkerådet foreslår å bruke begrepene religion og livssyn som parallelle og utfyllende begreper også i overskriften til kapittel 14: «Organiseringa av opplæringa og reglar for religions- og livssynsopplæringa» og i § 14-6: «Fritak frå aktivitetar i opplæringa på grunn av livssyn og religion».

§ 14-5 Forbud mot forkynning

I gjeldende opplæringslov er kravet om at undervisningen ikke skal være forkynnende, knyttet til KRLE-faget. I dette forslaget til ny lov foreslås dette presisert i en egen bestemmelse, og som en generell føring som gjelder for opplæringen i sin helhet. Kirkerådet mener at det er flere uheldige sider ved valget om å skille ut forbudet mot forkynnelse i en egen bestemmelse, og mener at det kun bør sies at det skal være forbud mot forkynnelse eksplisitt i tilknytning til KRLE-faget.

Det er ulik forståelse av hva som ligger i begrepet «forkynning», både blant allmenheten og blant de som skal operasjonalisere det loven angir. Det er heller ikke gitt en definisjon av

begrepet verken i høringsnotatet eller i NOU 2019: 23. Forkynnelse brukes ofte om formidling av religiøse budskap. Men sekulære livssyn har også en verdimeisig posisjon. Det livssyns åpne samfunnet er ikke nøytralt, men mangfoldig. Skolens lovfestede mål, selv om de er bredt forankret, er ikke universelt forankret. Dermed kan man mene at også skolens praksis er forkynnende i det den søker å forme og påvirke elevene i en bestemt retning. At det ikke skal være (religiøs) forkynnelse i opplæringen følger allerede av formålsparagrafen, og Kirkerådet mener at formålsparagrafen sier tydelig nok det som er nødvendig å si om påvirkning i skolen. Når formålsparagrafen sier: «Opplæringa skal byggje på grunnleggjande verdiar i kristen og humanistisk arv og tradisjon, slik som respekt for menneskeverdet og naturen, på åndsfridom, nestekjærleik, tilgjeving, likeverd og solidaritet, verdiar som òg kjem til uttrykk i ulike religionar og livssyn og som er forankra i menneskerettane.» og «Opplæringa skal gi innsikt i kulturelt mangfald og vise respekt for den einskilde si overtiding. Ho skal fremje demokrati, likestilling og vitskapleg tenkjemåte.», så kommer det tydelig fram at skolen ikke skal påvirke i retning av et bestemt (religiøst) livssyn. I disse formuleringene finnes altså en ganske tydelig redegjørelse for både hvordan skolen skal og ikke skal påvirke elevene. Kirkerådet mener dette framstår tydeligere enn et generelt krav om at opplæringen ikke skal være forkynnende. Formålsparagrafen er tydeligere på skolens påvirkningsmandat og dets grenser enn den foreslåtte bestemmelsen i § 14-5. Kirkerådet vil påpeke at samsvaret mellom formålsparagrafens stadfesting av verdigrunnlag og denne bestemmelsen ikke er klar nok.

Kirkerådet mener likevel at det kan være sakssvarende å beholde forbudet mot forkynnelse i tilknytning til KRLE-faget, på bakgrunn av KRLE-fagets historie med dommen i Strasbourg i 2007. Eksisterende lovparagraf § 2-4 der kravet om ikke-forkynnelse eksplisitt holdes sammen med KRLE-undervisning, framstår som et bedre alternativ enn forslaget som er på høring, fordi det i nåværende sammenheng i større grad kan leses som en fortolkning av objektiv, kritisk og pluralistisk religionsundervisning.

Kirkerådet mener også at denne bestemmelsen kan føre til nye diskusjoner rundt skolegudstjenesten, noe som er uheldig sett i lys av veilederen som ble vedtatt i Stortinget i 2018. I høringsnotatet nevnes skolegudstjenester som noe det kan være aktuelt å få fritak fra for elever i videregående (33.5.1.2, s. 301) (se også NOU 2019: 23, s. 563 under «43.3.2 Kunnskapsgrunnlaget») og i merknader til §13-7 s. 747 i samme NOU), mens i veilederen fra 2018 oppfordres skolene til å legge til rette for elevers deltakelse på skolegudstjenester. Gudstjenester må per definisjon inneholde forkynnelse og religiøs praksis for at de skal være gudstjenester. Altså har Stortinget vedtatt å oppfordre til at elever kan delta på noe som inneholder forkynnelse. Med denne nye bestemmelsen, kan det oppstå en konflikt mellom Stortingets oppfordring til skolegudstjenester og den eksplisitte bestemmelsen om forbud mot forkynnelse i § 14-5. Med nåværende lovparagraf hvor forkynnesforbudet knyttes opp mot KRLE-faget, får man ikke den samme konflikten, ettersom skolegudstjenesten ikke er en del av KRLE-faget. Skolegudstjenesten har vært hjemlet i generell del av læreplanverket og er i den nåværende veilederen hjemlet i overordnet del og er forstått som en del av skolens helhetlige kulturformidling. Med det foreslåtte forslaget vil dette kunne utgjøre en utfordring, med nåværende lov kan denne løsningen videreføres.

Kirkerådet vil derfor be om at § 14-5 strykes fordi den er en unødvendig dobbeltregulering og skaper nye uklarheter og usikkerhet. Bestemmelsen bør heller settes inn under § 14-7 som en presisering av at det ikke skal være forkynnelse i KRLE-faget, jf. nåværende opplæringslov.

§ 14-6 Fritak frå aktivitetar i opplæringa på grunn av livssyn

Kirkerådet støtter at fritaksretten også skal gjelde elever i videregående opplæring.

Departementet og opplæringslovutvalget har presisert at elevene ikke kan kreve fritak fra «kompetansemåla i læreplanane for fag». I nåværende lov er det «opplæring om kunnskapsinnhaldet i dei ulike emna i læreplanen» som elevene ikke kan få fritak fra. Kirkerådet mener departementets og opplæringslovutvalgets forslag innebærer en uheldig innstramming av fritaksregelen fordi kompetansemålene, slik de er utformet i læreplanene, også inneholder aktiviteter. Departementet skriver på s. 301 «Elevene kan derfor ikke få fritak fra aktiviteter som er nødvendige for å nå kompetansemålene», mens i NOU 2019: 23, s. 561, 565 og 747 nevnes dans som en aktivitet det kan være aktuelt å få fritak fra. I læreplan i kroppsøving, i kompetansemål etter 4. trinn lyder ett av kompetansemålene slik: «utforske og gjennomføre leikar, idrettsaktivitetar, dansar og andre bevegelsesaktivitetar». Her ligger det dermed noen motsetninger, og Kirkerådet mener at dette kan føre til mer konflikt rundt fritak når det skal operasjonaliseres. Kirkerådet vil derfor oppfordre til å beholde ordlyden fra nåværende lov i § 2-3: «Det kan ikkje krevjast fritak frå opplæring om kunnskapsinnhaldet i dei ulike emna i læreplanen». Alternativt vil Kirkerådet foreslå følgende formulering: «Det kan ikkje krevjast fritak frå opplæring om kunnskapsinnhaldet i dei ulike kompetansemåla i læreplanane for fag». Dette for å understreke viktigheten av at det fortsatt vil være mulig å søke om fritak fra aktiviteter for å blant annet sikre trosfrihet.

Departementet har tatt inn igjen at foreldre (eller elever) kan be om fritak, som opplæringslovutvalget hadde utelatt i sitt forslag til § 13-7. Kirkerådet støtter denne avgjørelsen, men mener også at det bør presiseres at foreldre ber om fritak på vegne av eleven inntil eleven har fylt 15 år og at eleven selv kan be om fritak etter fylte 15 år. Departementet argumenterer med at det er en dobbeltregulering, da dette behandles i ny § 24-4. Kirkerådet vil likevel argumentere for at dette også bør presiseres her av kommunikasjonshensyn. Loven er tenkt å ha en bred lesergruppe, deriblant foreldre. Dette vil være en særlig relevant paragraf for foreldre og elever å slå opp i når de trenger informasjon om fritak. En kan ikke forvente at de også slår opp i § 24-4 når det er fritak de er ute etter, eller at de kjenner til den religiøse myndighetsalder eller barns selvstendige religiøse religionsfrihet. Ved å presisere dette i bestemmelsen, vil en øke lesbarheten for foreldre og elever.

§ 14-7 Opplæring om kristendom, religion, livssyn og etikk

KRLE-faget er fortsatt et omdiskutert fag, og det er derfor nødvendig at skolens opplæring i dette faget fortsatt omtales i opplæringsloven. Begrepene «objektiv, kritisk og pluralistisk» er begreper som sikrer at faget er i samsvar med menneskerettighetene. Kirkerådet mener det er klokt å videreføre disse begrepene, men vil understreke at begrepene ettersom de er juridiske (hentet fra dommen mot KRLE-faget i Den europeiske menneskerettighetsdomstolen i 2007) og ikke pedagogiske begreper, gjør dem lite egnet til å angi kriterier for opplæring. De bør derfor «oversettes» i loven, også av hensyn til at loven er ment å ha en bred lesergruppe, hvorav noen ikke vil være kjent med begrepenes historie. Kirkerådet støtter derfor departementets vurdering i å ta inn igjen i loven avsnittet «Opplæringa i emna kristendom, religion, livssyn og etikk skal medverke til auka forståing, respekt og evne til dialog mellom menneske med ulikt syn på trudoms- og livssynsspørsmål.»

§ 11, kap. 21 i Høringsnotatet (Høringsnotat s. 171-185 og 684-694): Universell opplæring eller tilpasset opplæring

Kirkerådet mener betegnelsen «Tilpasset opplæring» bør beholdes, og ikke byttes ut med «universell opplæring». Betegnelsen «Tilpasset opplæring» er en velkjent betegnelse i sektoren og godt innarbeidet blant lærere. Betegnelsen «tilpasset» gir i tydeligere grad fokus til subjektet og individet i opplæringen. Selv om betegnelsen lett kan tenkes som den «individuelle tilretteleggingen», mener Kirkerådet at begrepet i større grad setter søkelys på individet i fellesskapet og at skolen skal ta hensyn til variasjoner hos dem som får opplæringen. Dette i motsetning til «universell opplæring» som lettere gir assosiasjoner til standardisering av undervisning.

Kirkerådet ser fordelene av harmonisering av begrepsbruk mellom ulike lover, men i dette tilfellet mener vi at forståelsen av universell som f.eks., kommer fram på s. 177 i høringsnotatet at «... det er hovedløsningen som skal fungere for det store mangfoldet» ikke er heldig når det kommer til opplæring. Elevgruppen er nettopp mangfoldig, og det finnes ikke én form som passer alle. Det er nødvendig med variasjoner i løsninger for å favne og ta på alvor at elevene har forskjellige evner og behov og lærer forskjellig. Dette mener Kirkerådet kommer bedre fram i begrepet «tilpasset opplæring». Kirkerådet mener derfor at det er mer hensiktsmessig å klargjøre hva tilpasset opplæring innebærer, i loven, framfor å bytte til «universell opplæring».

Kap. 41 i høringsnotatet: Opplæring for ungdom mellom 16 og 18 år som ikke har oppholdstillatelse i Norge

Opplæringslovutvalget har foreslått at retten til opplæring skal utvides fram til faktisk utreisetidspunkt for dem som har fått avslag på sin søknad om oppholdstillatelse. Departementet foreslår derimot å videreføre dagens regel om at retten gjelder fram til tidspunktet for endelig vedtak om avslag på søknad om oppholdstillatelse, se forslaget til §§ 5-9 og 18-9.

Kirkerådet mener at Opplæringslovutvalgets forslag bør beholdes, da barnets beste (41.5.1.3 i høringsnotatet) bør gå foran innvandringsregulerende hensyn (41.5.1.4 og 41.5.1.5).

Departementet foreslår også å endre utgangspunktet for opphør av retten til opplæring ved fylte 18 år for dem som søker om oppholdstillatelse. Forslaget innebærer at de som søker om oppholdstillatelse i Norge, skal få rett til videregående opplæring for ungdom og forberedende opplæring for voksne ut det skoleåret som begynner det kalenderåret de fyller 18, se forslaget til §§ 5-9 og 18-9 (41.5 i høringsnotatet). Kirkerådet støtter dette forslaget.

§ 10-1, kap. 13 i høringsnotat: Elevens beste

Kirkerådet støtter at det sies eksplisitt i loven at elevens beste skal være et grunnleggende hensyn i alle handlinger og beslutninger som angår elever.

§ 10-2, kap. 16 i høringsnotatet: Elevenes medvirkning og skoledemokratiet

Kirkerådet støtter forslaget om å lovfeste at elevene har «rett til medverknad i alt som gjeld dei sjølve etter denne lova. Elevane skal få tilstrekkeleg og tilpassa informasjon og har rett til

å ytre meiningane sine fritt. Elevane skal bli høyrde, og det skal leggjast vekt på meiningane deira etter alder og modning.» (§ 10-2, 16.6.1.2 i høringsnotatet).

Med vennlig hilsen

Ingrid Vad Nilsen
Direktør

Jan Christian Kielland
Avdelingsdirektør for kirkefag og økumenikk

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur.

Mottakere:

Kunnskapsdepartementet

Postboks 8119 Dep

0032 OSLO